

ҲАМИД ОЛИМЖОН

ЗАЙНАБ
ва
ОМОН

ТОШКЕНТ — «ЎҚИТУВЧИ» — 1981

На узбекском языке

Школьная библиотека

ХАМИД АЛИМДЖАН

ЗАЙНАБ И АМАН

Ташкент — «Ўқитувчи» — 1981

Редактор Сулаймонова Х.
Муқова рассоми Исҳоқов Э.
Вадий редактор Бродский П.
Техн. редакторлар Комиссарова Н., Вахидова Ш.
Корректор Н. Шукуров

Тертишге берилди 16.04.1981 й. Восишга рухсат этилди 15.09.1981 й.
Формати 70 × 100^{1/32}. Офсет қоғози. «Школьная» гарнитура. Кегли 10,
шпонли. Офсет босма усулида босилди. Шартли б. л. 1,93. Нашр. л.
1,83. Тиражи 50000. Заказ № 798. Вақоси 10 т.

«Ўқитувчи» нашриёти, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.
Шартнома № 13-64-81.

Ўзбекистон ССР нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари
Давлат комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш
бирлашмасининг Офсет босма фабрикаси. Тошкент, Усмон Юсупов
кўчаси, 86. 1981 й.

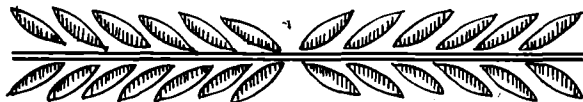
Фабрика офсетной печати Ташкентского полиграфического производ-
ственного объединения «Матбуот» Государственного комитета УзССР
по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Ташкент,
ул. Усмана Юсупова, 86.

© «Ўқитувчи» нашриёти, 1974 й.

70803 — № 315

А ————— вне плана — 81 4306010000

М 353 (04) — 81

КИРИШ

Сўйлаб берай Зайнаб ва Омон
Севгисидан бир янги достон.
Бир зўр оташ, бир зўр аланга
Икки қалбга туташгани рос,
Бир севгиким, жон берар танга,
Ҳам Зайнабу Омонларга хос.
Бу севгида йўл бошлар вафо,
Ҳам вафони емирмас жафо:
Бунда асло қора кун йўқдир,
Бунда мотамсаро кун йўқдир.
Хазон қилмас Зайнабни замон
Ва оташда ўртанмас Омон,
Туши эмас, балки ўнгида,
Дилдорини кўрар бегумон.
Бир қиссаким, бунинг сўнгида
Севишганлар топишгусидир,
Жонлар жонга ёпишгусидир.

БИРИНЧИ БЎЛИМ

I

Шод ўтади Зайнаб кунлари,
Кўнгли баҳор кўкидай тоза.
Кўкда учган қушларнинг бари
Шодлигидан олар андоза.
У яшайди беситам, безор,
У билмайди қайғуни, ғамни,
Оёқлари остига баҳор

Тўшаб қўйган алвон гиламни.
Бутун дала бахмал пояндоз,
Лола очиб қаршилар тоғлар,
Гулга тўлиб серишва, серноз,
Унинг кўнглин хушлайди боғлар.
Ҳар томонда баҳордан нишон,
Далалардан чопар Зарафшон.
Қарайди қиз, бамисоли тун
Кўзларида бутун бир олам
Ҳаёт тўла баҳорга мафтун,
Унга тамом бегонадир ғам.

II

Зайнаб ўсган элнинг мисли йўқ,
Зайнаб ўсган эл бахтга тўлиқ.
Бунни кўрган тез бўлар банда,
Бунни инсон бир қур кўрганда,
Юрагида ҳеч армон қолмас,
Бунга жаннат тенглаша олмас.
Бунда қўшиқ айтган ариқлар
Қаршисида парилар йиғлар.
Қушларининг нағма-навоси,
Водийларнинг мраммар ҳавоси,
Эрта баҳор очилган лола,
Қоялардан учган шалола,
Бинафшалар, ранго-ранг гуллар,
Шиша каби зангори кўллар,
Ҳамишалик дил тортар кўклам
Ва табиат тўқиган гилам;
Қорга чўмган ҳайбатли тоғлар,
Шарқираган даво булоқлар —
Ҳаммаси бор, ҳаммаси маъмур...
Бунда ерга ойдан тушган нур
Салқин тунда ўзи бир қуёш,—

Чўмилади унга тоғу тош.
Новдаларда туғилган куртак
Ҳар кун тўқир янги бир эртак.
Бунда ҳамма, ҳамма нарса бор,
Бунда қизга толе бўлар ёр.
Бунда орзу қозонади от,
Бунда севги ёзади қанот.
Қўзғатади қиз ҳавасини,
Чиройига ранг беради гул.
Бунда қизга севги дарсини
Ўқитади энг аввал булбул.
Зайнаб шунда туғилган эди,
Шунда тўлиб етилган эди.

III

Одам зоти дунёдаки бор,
Унинг билан муҳаббатдир ёр;
Уни билмас юрак топилмас,
Уни билмас отлар чопилмас.
Севги... лекин бунда асрлар
Ғожиаси соч ёзиб йиғлар;
Йиғлар ишқни емирган замон,
Йиғлар севиб ўтга тушган жон.
Севги қалбнинг биринчи майли,
Лекин замон асира Лайли
Естиғини бутун қурутган,
Коса-коса оғулар тутган;
Мажнунни у ўтказган ёрсиз,
Ғарҳодни ҳам этган диёрсиз.
Бунда одам хўр бўлган кунлар.
Эркисизликдан чиққан якунлар
Оинада бўлган намоён,
Жилва қилган севгисиз даврон.

Замон ўтган, замонлар ўтган...
Одам янги замонга етган.
Ҳамон севги одамга йўлдош,
Ҳамон севги қалбларга сирдош.
Шудир баҳор, очилган лола,
Шудир дилни қийнаган нола:
Шудир сабза, бинафша кўклам,
Шудир қизнинг бошидаги ғам.
Шудир атир сочувчи раъно,
Шудир аччиқ ва ширин маъно;
Шудир этган қиз кўксини оқ
Ва йигитнинг кўкрагини тоғ.

IV

Зайнабнинг ҳам тоза, осуда,
Доғ кўрмаган маъсум қалбида
Севги япроқ ёзиб қолибди
Ва фикрига ғавфо солибди.
Кокиллари унинг тол-тол,
Лабларида битган қора хол
Бир дунёга арзигудай бор,
Кўзлар ёниб ахтарар бир ёр.
Ёр ахтариб боққанда қийғоч,
Қоши бўлиб худди қалдирғоч,
Атрофида ойлар чарх урар,
Теграсини юлдузлар ўрар.
Покизадир қизнинг тилаги.
Оппоқ қордай бўлиб кўкраги
Кўтарилар ҳамон юқори;
Ул ҳозирча севгининг зори,
Озоридан хабарсиз ва шод;
Севгидаги шодлик бирла дод
Унга ҳали тамом бегона,
Билмас ҳали у ёна-ёна

Муродига етажагини.
Маҳкам ушлаб ёр этагини,
Кетарман деб ўйланар осон,
Иш битар деб ўйлар бефиғон.
Шунинг учун Зайнаб, ниҳоят,
Севиб қолди бировни ғоят;
Кўнгил қуши талпиниб қолди,
Юрагида ўт ёниб қолди.

V

Ўрик гуллар Зайнаб боғида,
Кўп йигитлар бор қишлоғида.
Кўп йигитга тушади кўзи,
Лекин шунга ҳайронки ўзи,
Кўнгли фақат Омонни дейди;
Шу юракни, шу жонни дейди.
Ва ҳолбуки бошқа йигитлар
Ҳеч кам эмас, у яхши билар.
Агар бири ёзса қулочин,
Парвоз қилар кўкларда лочин.
Ҳаводаги қушларни тутар,
От чопганда яшиндан ўтар,
Ғоз сингари қўнар кўлларга,
Сув оқизар саҳро, чўлларга —
Ҳаммаси ҳам қиличдан ўткир,
Ҳаммаси ҳам Рустам каби зўр,
Нега севди Омонни, нечун?
Зайнаб билмас қалбининг кучин.
Нега этди уни ихтиёр?
Билолмайди изоҳи душвор.

VI

Ва ҳолбуки, ҳозир туну кун,
Ўшандадир ҳаёли бутун.

Қайга борса ўша қошида,
Ўн тўққизга кирган ёшида,
Шамол теккан гул барги каби
Унинг қалби дир-дир титради.
Севганини билади, холос.
Фақат нечун, қайдадир асос?
Ахир кимдир кўнгил қўйгани,
Қайси барно шунча севгани?
Нимаси бор, нимаси ёқар,
Қайси оташ қалбини ёқар?
Вилмай туриб севганда шунча,
Иўл бошлади қайси тушунча?
Ҳеч бирини ўйлаб кўрмайди,
Ҳеч бирига жавоб бермайди.
Унинг фақат бир асоси бор,
Шу асосга зўрдир эътибор:
Эл сўйларкан доим ёмонни,
Атамайди ҳеч бир Омонни.
Шунинг учун яшайди бедод,
Шунинг учун нафас олиб шод
Баҳор каби тўлиб боради,
Қар кун гулдай бўлиб боради.

VII

Ярим оқшом, чумчуқлар тинган,
Ҳамма қора либос кийинган,
Сойларда тун, саҳроларда тун,
Дараларда, водийларда тун,
Япроқларда тун ётиб ухлар,
Сойликларда тун қотиб ухлар.
Тун ўрмалар тоғ бошларида,
Тун Зайнабнинг қарашларида.
Лекин ҳали ўтирар уйғоқ,
Олдидаги бир саҳифа оқ

Қоғоз узра тинмай тикилар,
Кўз нурлари унга тўкилар:
«Сени, Омон, кўргандан бери,
Кўзларимга уйқу келмайди.
Сенга майл қўйгандан бери,
Ҳеч нарсага кўнгил тўлмайди...»
Уйлаб-уйлаб тўхтаб қолади,
Оғир-оғир нафас олади.
Езганларин ўқийди такрор,
Юрагида уйғонади ор
Ва қоғозни йиртиб ташлайди,
Яна олиб ёза бошлайди:
«Севганимни қилмай ошкора,
Омон ўзи сўз очса зора,—
Хаёлида юрар эдим жим,
Фақат кутмоқ бўлмишди бурчим
Ва, ниҳоят, сабр ила қарор
Тугади-ю бошладим иқрор...»
Боз ўқиди, кўнгли тўлмади,
Яна айтганидай бўлмади.
«Езолмадим» деди-да ўзи,
Рўпарада турган қоғозни
Парчалади. У энди бу бор
Езмасликка айлади қарор.

VIII

Бир силкиниб ўрнидан турди,
Недир ўйлаб илгари юрди,
Атрофи жим, ҳамма уйқуда,
Кўкдаги ой акс ётар сувда;
Елғиз майин, енгил шаббода
Водий ичра танҳо тентирар.
Симоб каби тиниқ ҳавода,
Шитирлашиб япроқлар титрар.

Қиз чор атроф сари қаранди,
Тим-тинликда ўртанди, ёнди,
Бир оташин интилиш шу дам
Юрагига бўлмишди ҳамдам.
У қайгадир кетмоқчи, фақат,
Билолмайди қайга эканин,
У шод, лекин ўшал муҳаббат
Парча-парча тўғрайди танин.

.

.

Унутди-ю, тўхталиб қолди,
Чигал ўйлар ичра йўқолди.
Ҳам ўтириб қолди фаромуш,
Қанча юлдуз кўзида ботди
Ва ўрнидан қўзғалиб хомуш,
Секин келиб жойига ётди.

IX

Секин келиб ётди-ю, фақат,
Кипригини юма олмади.
Ўйлай-ўйлай тоқ бўлди тоқат,
Энди сира юрак қолмади.
Ёки бирдан Омон кўзига,
Уялмасдан қарай қолсами?..
Ҳамма гапни унинг юзига
Шартта-шартта айта солсами?..
Юздан олиб бутун пардани,
Гапирса-ю, «жавоб бер» деса...
«Айб қилмагин, танладим сени,
Рози бўлсанг бирга юр», деса...
Нима бўлур шу пайтда ҳоли,
Нима бўлур шўрликнинг фоли.

Терга пишиб Зайнаб олар тин,
Йўқ, бўлмайди, бу ҳали қийин,
Ҳали бунга тил боролмайди.
Ҳали Зайнаб ўзининг дардин,
Дадил туриб ёра олмайди.
Тунни бутун уйғоқ кечирди.
Фикрлари топмай ниҳоя,
Хаёл уни кўкка учирди.
Тонг ёриди, тоғдаги соя
Ватанини сойга кўчирди.

Х

«Сенсан, Омон, уйқусиз тунлар
Юрагимни олган аланга,
Сен фикримни чулғадинг кунлар,
Сен лахча ўт ташладинг танга.
Кошки сени кўрмагай эдим,
Тушмагайди кўзга оташинг,
Яшар эдим беташвиш ва жим,
Юрагимни ёндирмас ғашинг.
Оқизарсан ҳали ёшимни,
Ўт кўзларинг қўймас саломат,
Булут каби қуршар бошимни,
Ҳали қанча-қанча маломат.
Ҳали қанча-қанча ҳасратлар
Еш қалбимга бўлурлар меҳмон,
Ҳали қанча қайғулар, дардлар,
Ҳиддат билан сўзон қилур жон».

ХІ

Тонг сингиди оппоқ оқариб,
Зайнаб туриб, далага бориб
Бутун гапни унутган бўлди,

Сиқиқ қалби ҳавога тўлди.
Яратувчи эркин, озод иш,
Даладаги осуда турмуш,
Кўклам каби кўкарган жонлар,
Шўх йигитлар, қизлар, жувонлар
Бўлди қизнинг дардига чора,
Хуррам бўлиб у бора-бора,
Отди дилда бўлган ғуборин
Ва фаромуш айлади зорин.
То кечгача ишлади тинмай,
То кечгача юракдаги най
Ўтга тушиб қилмади наво,
Дала бўлиб дардига даво
Юрагига ҳеч ғаш солмади,
Оромига оташ солмади.
Даладаги бу қайноқ ҳаёт
Ҳавасига боғлади қанот
Ва шодликнинг эшигин очди.
Қайғулари узоққа қочди.
Ҳар қадамда ортиб сурури,
Қанча ерни ўйинга солди,
Ишлади-ю, ортди ғурури,
Кеч кирганин билмайин қолди.

ХII

Қуёш ботди, бир тўда қизлар,
Ғам билмаган кулар юлдузлар,
Овоз қўйиб қўшиқ айтади.
Зайнаб билан хушчақчақ Ҳури,
Адол билан яллаци Нури,
Асал билан ўйинчи Сора,
Сурма билан қувноқ Рухсора,
Сарви билан дуторчи Гулнор,
Қундуз билан Суқсур ва Анор

Бирга-бирга қайтади хандон,
Бирга чақчақ қилади чандон.

XIII

Тор кўчанинг бошига келиб,
Зайнаб энди ўзга йўл олди.
Ҳар бирига чандон тикилиб,
Дўстларидан зўрға ажралди.
Чайқаб қолди у бошларини,
Йўлга тикиб қарашларини
Кўча тўла одамни кўрди,
Ичкарига кирмайин турди.
Одамларнинг ҳаммаси тоғдан,
Тоғ бағрида бўлган улоғдан
Қайтган каби тўда ва тўда,
Сўзлашарлар ҳар бир тўғрида.
Гўё байрам, гўё янги йил,
Тарқагандай гўёки сайил,
Келардилар гурас ва гурас,
Бари эркин оларди нафас.

XIV

Омон кимдир, борми ватани,
Ким ҳам қизга танитар уни.
Шод бўлса-да хотиротидан,
Хабарсиздир ёрнинг зотидан.
У бўлурми севгисига тенг,
Ошиёни қайда бу қушнинг.
Зайнаб фикрин чувалтирган шул,
Фикри ёди шу билан машғул.
Ёмон отлиқ бўлса у агар
Зайнаб кирар ерларга қадар.
Бўлиб қолса сири ошкора,

Жароҳатга топилмас чора.
Сўнгра уни савдойи дерлар,
Бир тагсизнинг гадойи дерлар;
Унда ёғар таъна тошлари,
То ергача унинг бошлари —
Хам бўлур-да, ҳеч юра олмас,
Эл ичида обрўйи қолмас.
Ва ёронлар бари беғараз,
Бундай дўстдан қилурлар араз.
Шунинг учун жимлик сақларди,
Шунинг учун ичида дарди,
Шунинг учун қийналса ҳам жон,
Севгисини тутарди пинҳон.

ИККИНЧИ БЎЛИМ

I

Ичкарида ўзга ҳол эди,
Зайнаб учун ўзга фол эди.
Бунда қизнинг эркин ва тоза
Номусига ўқиб жаноза,
Ҳурлигини ер билан яксон,
Бағрин этиб лахта-лахта қон,
Кўзларидан оқизиб ёшин,
Поймол этиб унинг қуёшин,
Қора турмуш соларди чангал,
Қисматини этар эди ҳал.

II

Заҳар тўкиб қизнинг ошига,
Бу бечора Зайнаб бошига
Ўтмиш солган қора бир соя,

Бу турмушдан ажиб ҳикоя.
Бу инсоннинг ҳайвондан баттар
Хўр этилган чоғин эслатар...
Ундан Зайнаб хабарсиз ҳамон,
Уни асло эсламас бу жон.
Бу савдони кимнинг солганин,
Унинг бахтин кимлар олганин,
Кимлар уни бу қадар ожиз
Ва ҳуқуқсиз бечора бир қиз
Этиб, шўрлик бошига бало
Солганини эсламас асло...

III

Ҳали Зайнаб чақалоқ кунлар,
Бошга тушди чигал тугунлар:
Она уйи одамга тўлди,
У Собирга нишона бўлди.
Уч-тўрт хотин гўдак Собирни
Олиб келиб очдилар сирни,
Зайнаб билан Собирни мақтаб
Ва икковни бир-бирга атаб,
Дастурхонда синдирдилар нон
Ва фотиҳа кўтариб шу он
Тарқалдилар... Зайнаб бешикда
Йиғлар эди оч қолиб жуда.
Собир эса ҳеч гап англамас,
Юрар эди ўйин билан маст.
Ана шунда бу қора одат
Қиз бахтига урган эди хат.

IV

Йиллар ўтди, фақир хонадон
Муҳтожликка таслим этди жон,
Ғамхонада қашшоқлик кулди
2 Ҳамид Алимджан 17

Ва оила тутдай тўкилди.
Зайнаб қолди бечора якка,
Кимса келмас унга кўмакка.
Нада ота, на она қолди,
На бир кулба, на хона қолди;
На бир паноҳ, на бир ошиён,
На бир ғамхўр, на бир меҳрибон,
На бир сирдош, нада бир йўлдош,
На бир ўртоқ, на бир қайғудош...
Ҳеч кимсаси йўқ эди, ёлғиз
Тутқун бўлиб қолган эди қиз.

V

Ҳар даргоҳга бориб сиғинди,
Ҳар эшикда новдадай синди.
Эндигина кўкарган ниҳол
Хазон уриб бўлмишди беҳол.
У ниҳоят топди бир паноҳ,
Мурувватли бир кичик даргоҳ
Ўз қаноти остига олди,
Тағларига иссиқ хас солди.
Анор хола оиласида
У асранди қиз бўлиб қолди
Ва шунга ҳам севиниб жуда,
Ўтганларни унутган бўлди.
Аламларни қуритган бўлди.

VI

Қиз беради тақдирига тан,
Анор хола кулбаси — ватан.
Хуфтон ётиб, азонда турар,
Эрта-ю кеч эшик шипирар.
Машаққатда ўтади куни,

Ҳолдан кетиб шўрлик қиз туни
Ярим карахт мудрар, ярим оч,
Усти боши йиртиқ-яланғоч
Кун кечирар, ишлар тинмайин,
Қайғу тўла овози майин
Қизнинг ғамгин ҳолин англатар,
Қиз ичида оғир дард ётар.

VII

Офтоб йиқар қайғу тоғини,
Ойлар ёқар тун чироғини.
Ўтди кунлар, ўтди замонлар,
Ўтди ғамга ғарқ бўлган онлар.
Лекин улар эсдан ҳеч қачон
Чиқа олмас ва хотирга жон
Берур унинг ҳар саҳифаси
Эслаганда қизнинг сийнаси
Чуқур бир оҳ билан қўзғалур,
Оғир-оғир бир нафас олур.

VIII

Довонларни ошди амаллар,
Яшашдаги чурук тамаллар
Асосидан бир-бир бузилди:
Водий бўйлаб колхоз тузилди.
Анор хола оиласи ҳам
Колхоз сари қўйдилар қадам
Ва бўй етган Зайнаб ҳам овоз,
Эркин энди бошлади ҳаёт.
Колхоздаги мустақил турмуш
Ва маҳсулдор яратувчи иш
Ғуссаларни айлади барбод,

Фақат шунда у қозонди от.
Шунда қадри қиймати ортди,
Шунда иззат-ҳурмати ортди.
Атрофига гуллар сочилди,
Шунда унинг бахти очилди,
Фақат шунда сезди бегумон
У ўзини ҳақиқий инсон.

IX

Бахт жаранглар қувноқ сасида,
На кулфати, нада зори бор.
Анор хола оиласида
Энди унинг эътибори бор.
Энди уни камситмас ҳеч ким,
Энди уни етим деяр ким?
Зайнаб ўсар оқил ва доно,
Сўзларида мазмун ва маъно.
Усганида беташвиш, беғам,
Бунча зийрак бўлмас эди ҳам.
Энди унинг ҳар нарсаси бор,
Энди унга ҳамма гап тайёр.
Одамизод гулистонида,
Саодатнинг бахт бўстонида.
Орзуларга тўлиқдир кўнгил.
Ваҳимасиз осойишта дил
Ўзига бир йўлдошни истар,
Бир қадрдон сирдошни истар.

X

Зайнаб Собир кимлигин билмас,
Зайнаб ҳали ўз ишқида маст.
Лекин Собир уйида ҳар кун,
Шошилишча тўй тайёрланар.
Аммо Зайнаб кўксида ҳар тун

Омонининг юлдузи ёнар.
Тўйдан фақат Анор хабардор,
Уни Собир онаси бардор —
Бардор этиб йўлга солмишдир,
Ихтиёрин қўлга олмишдир.

XI

Тайёрланар тўй, лекин Собир
Учун бу тўй ажойиб бир сир,
Чунки она боғида у йўқ,
У ўзининг қишлоғида йўқ.
У ўқирмиш дорилфунунда
Ва онларни қоплаган тунда
Юлдуз бўлиб учар эмиш у;
Яшин каби кўчар эмиш у.
Она унга уй қилмоқчидир,
Дабдабали тўй қилмоқчидир.
Шунинг учун йўлга кўз тутар,
Келишини интизор кутар.

XII

Зайнаб энди ўз асрорини,
Армонини, истак, зорини
Опасига этиб ошкора,
Қилмоқчидир дардига чора.
Фақат нетиб, қайси юз билан,
Қайси ҳаё, қайси кўз билан
Опасининг юзига қарар?
Тили сўзга қандайин борар?
Уят ўти ёниб юзида,
Бир изтироб зийрак кўзида,
Ёлғиз Ҳури сари талпинар,
Уни эслаб юраги тинар.

XIII

Чунки Ҳури Зайнабнинг бутун
Асроридан тўла хабардор,
Чунки унинг билан куну тун
Бирга бўлар. Ҳар нарсаки бор,
Зайнаб унга сўйлар, сақламас,
Ҳеч бир нарса йўқ Ҳури билмас.
Ҳатто Омон билан ҳам уни,
Таништирган шу Ҳури эди.

XIV

Ҳури, Зайнаб қош қорайганда,
Кеч қоп-қора чойшаб ёйганда
Ичкарига келиб кирдилар
Ва Анорга салом бердилар.
Кўрар экан юзи қизарди,
Опасига яқинроқ борди.
Анор эса чеҳраси хандон,
Зайнаб учун бергудайин жон,
Атрофида парвона бўлар
Ва минг карра ундан ўргилар,
Ҳури бўлса қилиб томоша
Айтажагин этарди иншо.
Лекин ундан олдинроқ Анор
Сўз бошлади кулиб беқарор.
Икки қиз ҳам ҳангу манг қолди,
Зайнабдаги севинч йўқолди.

XV

«Рўзи асал қиз қисматида
Эрга тегмоқ одати бордир.
Бу насиба тақдир хатида

Езилгандир, оҳ билан зордир.
Ундан қуруқ қолган пешона
Умри ўтар ёна ва ёна
Қовушмоқлик қушларда ҳам бор,
Ҳамма излар бир йўлдош дийдор;
Бунга тўққиз ёшли Ойша
Муҳаммадга теккани асос.
Бунга берар ўлим хотима,
Бу пайғамбар қолдирган мерос...»

XVI

«Кўзи тирик экан отасин
Бир яхши нияти бор эди,
Яъни Зайнаб Собирга бўлсин —
Деган васияти бор эди.
Не учунки, у туғилганда
Собирга деб нон синдирилган,
Нишон бўлган, етиб тўлганда,
Собиржонга бўлсин дейилган».

XVII

Анор сўзлар ва Зайнаб қалби
Тол баргидай дир-дир қалтирар.
Ҳури қўйиб жон қулоғини
Тинглар экан лаблари титрар.
«Энди Зайнаб бўй етиб қолди,
Юртимизнинг мана энг олди
Йигитлари унга харидор,
Кўп лочинлар чиройига зор.
Лекин Собир ҳаммадан гўзал.
Кеча қилдик ҳамма гапни ҳал:
У шаҳардан келиш биланоқ,
Тўй қилмоққа айладик қарор.

Ишлар битди, битди-ю, бироқ...»
«Бироқ...» дея тўхтади Анор,
Икки қизга бир қараб олди,
Атрофига бир назар солди.
Қиз қалбида бўғиларди жон,
Ҳури бўлса тамоман ҳайрон.
Яна сўзни бошлади Анор:
«...Бироқ бунда бир андиша бор.
Чиқармаслик учун ёмон от,
Сақлаш учун номус ва уят,
То тўй бўлиб ўтгунигача,
Келин бўлиб кетгунигача,
Боши очик чиқмас ташқари.
Шуни истар барча ёш, қари».

XVIII

Зайнаб тамом, тамом лол эди,
Сўз қотишга у беҳол эди,
Тирнар эди қалбини азоб,
Гўё хаста, гўёки бетоб.
У ичидан оғир тўлғанар,
Ғазаб билан зоҳири ёнар
Ва Анорга қарамас асло,
Оғир дардга бўлиб мубтало.
Тун сингари бўғиқ ва сокин
Ўтиради, сирдоши локин
Оппа-очик туташар эди,
Дарё каби у тошар эди:

XIX

«Кечир, опа, айтган андишанг
Қизни қуллик томон қайтарур,
Андиша деб сен урган тешанг

Уни қора қонига қорур.
Агарда қиз бўй етган эса,
Бир олдидан ўтмас бўлурми?
Ва уйига совчилар келса,
Розилигин кутмас бўлурми?
Балкида бир дегани бордир,
Балки унга тегмаклик ордир,
Балки этиб бир аҳду паймон,
Вафосига гаров қўйиб жон
Арз этгани келгандир сенга,
Тез шошилган, елгандир сенга.
Энди бунга не чора бўлур?
Энди Зайнаб бечора ўлур...»

XX

Опасида ғазаб оташи
Ва Зайнабда андиша ғаши,
Елкасида тоғдай оғир ғам;
Анор кўзи ичра жаҳаннам
Оловлари тинмай ловиллар.
Ва таптига юраклар чўллар.
Ҳури ёқиб сўз гулханини
Ўртар эди Анор танини.
Яна Анор ўтдай тутақиб,
Сўз бошлади Ҳурига боқиб:
«Нима дейсан, бунга Собирдан
Ортиқ йигит эр бўлармикин?
Бутун юртни ахтарса, ундан
Афзали ҳеч топилармикин?
Нимага бу андиша бекор?
Нега унга тегмак бўлсин ор?
Ахир юртда қанча гўзаллар
Келишини зориқиб кутар.
У бу юртда энг зўр билимдон,
Пахта илмин ўқибди чандон.

Юртда барча пахта экканлар
Хирмонига червон қуйилар.
Ахир яна бир андиша бор:
У Собирга фотиҳа бўлган,
Васиятда уни отаизор
Собиржонга бўлсин деб ўлган.
Поймол қилиб бўлурми буни?
Қайси номард истагай шуни?»

XXI

Ерда экан кўзининг нури,
Зайнаб ҳамон жим, фақат Ҳури
Давом этар савол-жавобда,
Жаранглайди чалғиси тобда:
«Тўғри, опа, сенга ҳам қийин,
Бировга сўз бергандан кейин
Уддасидан чиқмоқ яхшидир,
Андишамнинг сабаби будир:
Зайнабнинг ҳам танлагани бор
Опа, фақат, қизишма зинҳор!
У Омонни севиб қолибди,
Севиб қолиб, ваъда олибди.
Опа, бу иш қизнинг ҳаққидир,
Андишамнинг сабаби будир.
Бунда йўқдир ҳеч қандай гуноҳ.
Зўрлик билан тегиб, сўнгра оҳ
Тортганнинг ҳеч фойдаси бўлмас,
Қиз ҳам одам; у бир мол эмас,
Сўзда турмоқ қиз учун ҳам фарз
Одамгарлик қиз учун ҳам қарз.
Поймол қилиб бўлурми буни?
Қайси номард истагай шуни?»

XXII

Ғазабида олам-олам ўт,
Тушунчаси қоп-қора булут
Каби борган сари қуюлар;
Анор гўё сочини юлар
Каби билиб минар жаҳлга.
Ҳамма гапни совуриб ерга,
Синдиргудай Зайнаб бошини,
Ота бошлар таъна тошини:
«Орттирганинг колхозда шуми?
Эй шарманда, беномус, бебош.
Бахт деганинг шумиди ҳали?
Ишлайман деб топибсан ўйнаш».
Қарғаш учун сўз тополмади,
Ғазабини ҳеч босолмади.
«Ўйнаш» сўзин ҳадеб ҳижжалаб,
Охир деди: «Ғоҳиша, жалаб...»

XXIII

Зайнаб шунда қалбига бирдан
Яшин урган каби сапчиди
Ва бошини кўтариб ердан:
«Жоним опа, тўхтагил! — деди, —
Ялинаман, бунча туташма,
Ялинаман, бу қадар тошма.
Қилма, опа, қалбимни пора,
Тўхта, бир оз англасанг зора.
Опа, увол кўздаги ёшим,
Увол ғамда хам бўлса бошим.
Опа, мени озгина қизған,
Кўқарганда кул бўлмасин жон,
Ниятингга еткур, қулоқ сол.
Аламларинг кеткур, қулоқ сол».

XXIV

«Беномус қиз, айт тўғрисини,
Бахти қора! Эл номусини
Орсизларча поймол этганда,
Заррача эс бормиди санда?
Қайси шайтон йўлга бошлади?
Қай ҳароми ўтга ташлади?
Йўлдан урди қайси бир маккор?
Очиғини сўйлагил, беор.
Сенга буни кимлар ўргатди,
Қучоғингда қай иблис ётди?»

.

Ўн беш ёшда экан куёвга
Берганлари ҳамон эсимда
Қурбон бўлдим қайси бир ёвга,
Ҳамда менинг толеим кимда
Билмас эдим, билмасдим асло,
Лекин шукур, урмади бало;
Чимилдиқда кўрдим эримни,
Менга йўлдош қилдилар кимни?
Сўрамадим, бўлмади ишим,
Ҳеч ким билан йўқдир койишим.
Қолиб кетдик бутун умрга
Ва шукурким, кирмадик гўрга.
Шундай ўтди етти пуштимиз,
Шундай ўтди барча хотин-қиз.
Шундай ўтди уруғ ва авлод
Ва ҳеч бири қичқирмади дод.
Бизда одат мана шу эди
Ва саодат мана шу эди.
Сен шарманда энди бемалол,
Ҳаммасини қилибсан поймол».

XXV

Зайнаб турар, қора кўзидан
Жавдираган ёши тирқирар,
Қони қочиб оппоқ юзидан
Талвасада кўкраги урар.
Ҳури жимдир. Зайнаб бепоён.
Аламини қилгали баён —
Бир чимранди, силкинди боши,
Сўз бошлади, кўзида ёши.

XXVI

«Тўғри, опа, бутун бахтсизлик,
Хўрликларнинг боиси шудир.
Хотин-қизга хос бўлган қуллик
Шу одатда этмишдир зуҳур.
Бутун қизлар, бутун жувонлар
Чимилдиқда эрни кўрдилар.
Куя-куя кул бўлди жонлар,
Чўри бўлиб йиғлаб юрдилар.
Чўри эдинг, қул эдинг баринг,
Роҳат кўрди қайси бирингиз?
Одам эмас, айиқ билан тенг,
Евуз эди топган эрингиз.
Ҳар номардга чўкар эди тиз,
Эрксиз эди сизнинг ҳаммангиз.
Ҳаммангизнинг тақдирингиз қул,
Ҳаммангизнинг оллоҳингиз пул.
Ҳаммангизнинг булутда ойи;
Ҳаммангиз ҳам баҳор гадойи.
Кечдим, опа, шундай одатдан,
Тамом кечдим бу саодатдан.

XXVII

Сен ўзингни бахтли дедингни?
Опа, сен ҳам одам эдингни?
Чимилдиқда эрни кўрганда,
Тутқунликка бўлганда банда,
Қанча ожиз, қанчалик ҳақир,
Қанчалик хўр, қанчалик фақир
Бўлганингни билганмидинг ҳеч?
Чимилдиқда баҳорингга кеч
Тушганидан хабардормидинг?
Яшашингда инсонликка тенг
Бирор хислат, сўйла, бормиди?
Бахт деганинг қайғу-зормиди?
Кўзингни кўр, қулоғингни кар
Қилиб ҳар кун ичганда захар,
Толе шу деб юрарми беғам,
Шукур қилармидинг шунга ҳам?

XXVIII

Шунинг учун қайтдим баридан
Ва уялиб ёшу қаридан
Юришимдан фойда топмадим,
Эрк қидирдим, бахт шунда дедим.
Шунинг учун эски одатлар
Ўлкасини айладим поймол
Ва сен деган оқ саодатлар
Қора дедим ва топдим камол.

XXIX

Мен ўзимни инсон билганда,
Гулга тўлиб баҳор келганда
Юрагимда ҳавас уйғонди,
Бир ажиб ўт бағримда ёнди;

Ва севгига топшириб дилни,
Бир йигитга бердим кўнгилни.
Уни ҳар кун кўраркан тонгда
Бир ғулғула қўпорди онгда.
Ҳеч нарсани кўрмасди кўзим,
Эпақага келмасди сўзим.
Ишлар эдим ўзимни билмай
Ва бетиним кўнглимдаги най
Айтар эди унинг отини,
Куяр эди шунда ботини.

XXX

Опа, ўша севганим — Омон,
Опа, ўша ўртагувчи жон.
Буни этиб сенга ошкора,
Етишгали қиларкан чора,
Иқрор бўлким, гуноҳим йўқдир,
Очиқ юриб топган кишимдан
Ва беизн қилган ишимдан
Пушаймоним ва оҳим йўқдир.

XXXI

Нима қилай, узоқ гапирдим.
Тушунчангни ҳар томон бурдим.
Ғараз шулким, қайтмай йўлимдан,
Келганини қилдим қўлимдан.
Қанча олим, доно бўлса ҳам,
Собир учун мени қийнама,
Мени ўтга ташлама яна.
Менга ёлғиз Омонимни қўй.
Менга ўша ёмонимни қўй.
У кам эмас ҳеч бир одамдан,
Мен ул билан узоқман ғамдан.

Инсоф келсин, опа ўзингга,
Тутқун бўлиб ўсган қўзингга,
Розилик бер, одам бўл сен ҳам,
Саодат топ ва бўлмагин кам».

XXXII

Юрагини бўшатди охир,
Дардларини юмшатди охир.
Зайнаб артиб кўзда ёшини
Ва кўтариб эгик бошини,
Опасига «жавоб бер» деди.
Анор ҳамон оташда эди:
— Бўлмайдими Собир, тез гапир!
— Опа, бўлмас, жоним, гапим бир!
— Ё мени де, ёки Омонни!
— Нетай, тикдим йўлида жонни!
— У пасткашнинг зоти ким экан!
— Опа, урма қалбимга тикан.
Уни мен ҳам билолганим йўқ,
Бу юмушни қилолганим йўқ.
Лекин ишонч билан тўлиқман,
Шу ишончим билан улуғман.
Анор асло чидай олмади,
Қолган гапга қулоқ солмади,
Ўзи бирдан шовиллаб кетди,
Ўт сингари ловиллаб кетди:

XXXIII

«Кўринмагил, йўқол, кўзимга,
Йўқол, хотин бўлсанг ҳам кимга.
Энди менинг номимни айтма,
Расволикдан орқангга қайтма.
Даргоҳимдан чиқиб кет дарҳол,

Энди сени кўрмаклик малол.
Қолганингда тоза шарманда,
Бўлганингда кўчага банда,
Шунда мени эсга олурсан,
Хизматимни эсга солурсан.
Энди расво бўлгунча, хайр,
Ва бенаво бўлгунча, хайр».

XXXIV

«Хайр, опа, келсанг ўзингга,
Рози бўлгин берган тузингга.
Бунча қарғиш ёмон эмасми?
Юрган йўлим баландми-пастми —
Опа, энди ўзим билурман.
Билганимни ўзим қилурман.
Эшигингда асранди бўлган
Қора кунлар хотирда қолур.
Опа, сенинг миянгга тўлган
Булут балки бир кун тарқалур.
Сўнгра ўзинг пушмон бўлурсан,
Сўнг қайғуда мутлақ ўлурсан.
Этолмадим тузингни ҳалол,
Чорам йўқдир, жон опа, хуш қол...»

XXXV

Зайнаб яна кўзида ёши,
Ҳам туташиб ичи ва тоши
Ғазаб билан ўрнидан турди,
Тиккасига ичкари юрди.
Йиғиштириб бор бисотини,
Бўғизиди текилиб тили
Ҳури сари қилди ишора,
Зайнаб учун шу бўлди чора.

Ҳури икков уйдан чиқдилар,
Анор бўлса кўчага улар
Чиққанича қарғишлаб қолди...
Бутун элга ёйилди бу сир
Ва эртаси қишлоққа Собир
Келди деган хабар тарқалди.

УЧИНЧИ БУЛИМ

I

Борлиқ узра тушганда оқшом
Зайнаб қўйди далага қадам.
Бир-бир босиб илгари елди,
Сой бўйига яқинлаб келди.
Бутун атроф оғир сукутда,
Елғиз Зайнаб юраги ўтда.
Бир гувоҳи сувлар шилдирар,
Бир гувоҳи кўкда ой юрар,
Бир гувоҳи юлдузлар қатор
Турар қизнинг дийдорига зор.
Секин-секин из ташлаб Омон
Яқин келди суйгани томон
Ва кўрдиким ажойиб бир ҳол,
Зайнаб турар қайғули ва лол.
Кўзларида ёши бор эди
Ва эгилган боши бор эди.

II

«Омон, менга ўзингни англат,
Очиқ гапир, сўзингни англат.
Айби чиқди қилган ишимнинг,
Кўнгил бериб суйган кишимнинг
Кимлигини билмай уялдим,
Уят эмас, қонга бўялдим.

Бу офатдан мени эт халос,
Маломатдан мени эт халос.
Ўзинг кимсан, борми ватанинг?
Қайси элдан, зотинг ким сенинг?
Сезгиларинг агар бўлса рос,
Сўйла бир оз ўз севгингга хос».

III

Омон узоқ ўйларга кетди,
Дашту сахро, кўйларга кетди.
Эски қайғу, кўҳна ҳикоя
Хотирига ташлади соя.
Омон узоқ-узоқ қолди жим,
Бўғиқ-бўғиқ нафас олди жим.
Охир боқиб қизнинг юзига,
Жон олғувчи қора кўзига,
Ўтмишини айлади баён,
Ким эканин айлади аён:

IV

«Сенга энди нелар айтайин,
Қайдан бошлаб, қайдан қайтайин;
Кимни йўқлаб, кимни эсласам,
Кимни қўйиб, кимлардан десам,
Кимнинг айтсам сенга отини,
Баён қилсам кимнинг зотини?
Кечир, Зайнаб, ожиздир Омон.
Бу сўроғинг жон ўртар ёмон,
Бу сўроғинг жонни қақшатар,
Бу сўроқда қайғу-зор ётар.
Бу сўроқда олам ва олам
Омон учун ҳасрат билан ғам.
Кечир, Зайнаб, сўзлолмас тилим,
Кечир, Зайнаб, чидолмас дилим,

Бу ҳикоя тўқар ёшимни
Ҳам куйдирар ичу тошимни.

V

Кел бўлмаса, қулоқ сол, сен қиз,
Бизнинг қадим, кекса дунёмиз
Она меҳри билан тўлиқдир,
Она меҳри билан улуғдир.
Ҳар гўдакнинг бир онаси бор,
Ҳар онанинг ўз боласи бор.
Она уни болам деб излар,
Бола уни онам деб бўзлар.
Ажал келиб бўққан чоғида,
Она ҳатто бало тоғида
Излар экан ўз оворасин.
Ит йўқотгач жигарпорасин
Чок этармиш ўз ёқасини.
Ҳатто қушлар ўз чақасини
Иссиқ қанот остига олур,
Асрар уни, жонга жон солур.
Ҳатто қўнғиз ўз боласини
Оппоғим, деб бўлар экан шод,
Оппоғим, деб қилар экан ёд.
Ҳар бечора ва ҳар бир гадо
Фарзанд учун қилгай жон фидо
Ва ҳаттоким илон, ҳам чаён
Жон порасин севар бегумон.

VI

Гул очилар баҳор чоғида
Ва тўлишар она боғида.
Она севмас фарзанд топилмас,
Фарзанд йўқдир онани севмас.

Фарзанд гулдир, она бир бўстон,
Шунинг билан жаҳон гулистон.
Елғиз бир мен онасиз ўтдим,
Елғиз бир мен заққумлар ютдим.
Елғиз бир мен она алласин
Тинглагали бўлдим интизор.
Елғиз бир мен онанинг сасин
Эшитолмай йиғлаб ўтдим зор.
Оналиклар саодатига
Бир ошкора суқ билан боқдим
Ва туфурдим тақдир хатига,
Пешонамни ўтларга ёқдим.
Она номин эшитганимда,
Хўрсинардим, ўпкам тўларди:
Менинг кучсиз, ожиз танимда
Бир қалтираш пайдо бўларди.

VII

Роса тўққиз эканда ёшим,
Бир балога дуч келди бошим.
Оқсоч кампир бир сирни очди,
Сирни очиб қонимни сочди:
«Болам, айтсам ростини сенга,
Ҳеч бир кимсанг йўқ...» деди менга.
Шоҳид топиб ёшу қаридан,
Зарафшоннинг қирғоқларидан
Топганини қилди ҳикоя:
«На ҳамшира ва на бир доя,
На бир ошна, на бир қариндош,
На бир сирдош ва на бир йўлдош
Бу дунёда бўлмамиш сенга»,—
Дея ғамгин юзланди менга.
Оқсоч хотин йиғлаб зор-зор,
Боққанини айлади изҳор:

«Сени боқдим худо йўлига,
Топшираман яна қўлига.
Бўлса агар ўзи меҳрибон,
Паноҳида сақлагай омон.
Болам, энди юрт тинчиб қолди,
Элу халқ ҳам эркин тин олди.
Агар юртни юриб изласанг,
Балки чиқар отанг ва онанг.
Ким билади балки ҳаётдир
Ва, аҳтимол, ҳаётга ётдир.
Ким билади, балки Зарафшон
Сенга ўзи берар бир нишон.
Дуо қилдим, бахтинг ёр бўлсин,
Манглайингда тахтинг бор бўлсин»,—
Дея оқсоч қўлини очди,
Юзларидан иссиқ қон қочди.
Оғир эди бу бениҳоя,
Булут солди қалбимга соя.
Чиқиб кетдим шунда бош олиб,
Кўзларимга қонли ёш олиб.

VIII

Неча кунлар юриб Зарафшон
Бўйларидан изладим нишон.
Неча турли элларни кўрдим,
Изғиринлар, елларни кўрдим.
Ҳамма ёққа кўзим нигорон,
Еш ўрнига тўкар эдим қон.
Кириб кўрдим ҳар бир хонани,
Ҳар бир кулба, ҳар ҳамхонани,
Ҳар бир одам билан учрашдим,
Қирлар ошдим, тоғларни ошдим.
Дуч келганнинг, лекин бири ҳам
Отанг мен, деб уролмади дам.

Неча-неча эркак ва аёл
Саволимга бўлиб қолди лол.
Зарафшондай яна югурдим,
Қирғоқларга ўзимни урдим
Ва изладим ёна ва ёна,
Тополмайин ҳеч бир нишона.

IX

Дарё каби мавж уриб тошдим,
Водийларда ёлғиз адашдим,
Ҳар кўргандан айладим сўроқ,
Аччиқ жавоб эшитдим бироқ.
Ҳамма менга: излаганларинг,
Дейдиларким, ўлганлар сенинг,
Юрт бошини зулм босганда,
Офат билан ўлим босганда,
Муҳтожликда ўлган, дедилар
Ва очликда ўлган, дедилар.
Ҳар водийни бир-бир изладим,
Етим қўзи янглиғ бўзладим.
Бошим узра қушлар чирқираб
Чарх урдилар ҳолимни сўраб.
Чирқирашиб барча беқарор,
Эл жавобин қилдилар такрор.
Гулзорлардан, боғлардан ўтдим,
Бозорлардан, тоғлардан ўтдим,
Вутун юртни осойиш топдим,
Элу халқни бекойиш топдим,
Фақат дардга тополмай чора,
Бағрим эди пора ва пора.

X

Сўз айтурга тилим бўлди лол,
Нега мендан сўрадинг савол?

Нега эски доғларни очдинг,
Доғ устига оғулар сочдинг?
Нега келдинг менинг ёнимга,
Ўт ташладинг нега жонимга?
Туташгуси қалбимга оташ,
Жанг қилгуси оташ билан ғаш.
Шу оташда бўлурман хазон
Ва шу ғамда бўлурман хазон.
Одам эсанг етгил додимга,
Ўтганларни солма ёдимга.
Зарафшонда Омонни билган
Қари-қартанг одамлардан сўр!
Баҳор фасли эрта очилган
Оппоқ гулли бодомлардан сўр.
Мажнун толнинг бутоқларида
Қушлар тинмай Омонни куйлар,
Сен суймаган ёмонни куйлар.
Зарафшоннинг қирғоқларида
Топганлардан сўрасанг, сўйлар.
Айтиб берар унинг отини,
Айтиб берар асли, зотини.
Қутуларсан кўзнинг ёшидан,
Қутуларсан таъна тошидан.

XI

Не дарёлар оқиб ўтдилар,
Қанча йиллар ўтиб кетдилар.
У ҳовлиқма, қадим Зарафшон
Бино этди кўп янги дoston.
Водийларни, тоғларни ошиб,
Дараларда ёлғиз адашиб,
Келиб қолди юртингга Омон,
Келиб қолди ранглари сомон.
Юрак-бағри ёниб, тутақиб,
Ҳар кўрганга суқ билан боқиб,

Бунда топди бир янги замон,
Бу замонда ул бўлди Омон.
Шундан бери юртингда сенинг
У бўлгандир одам билан тенг.

XII

Сен ишлаган колхозда ул ҳам
Топди ҳамма дардига малҳам.
Эсдан чиқиб фиғону фарёд,
Тақдиридан бўлгандир ул шод.
Омон топди бунда парча нон,
Нон демаким, Омон топди жон.
Дунё унга гўзал кўринди,
Ҳаётидан маънолар унди.
Юрагида ҳаваслар пайдо,
Орзуларга ул бўлди шайдо.
Бир юқори оламга боқди,
Шундай олий бир дамга боқди.
Ҳатто, билсанг, Омоннинг бу бор
Кўнгли ишқни қилди ихтиёр.

XIII

Ол, деб, сенга қўлни узатдим,
Қўлни эмас, қалбимни отдим.
Кўз олдимда бутун бир жаҳон
Сенинг билан бўлди гулистон.
Ишқингда мен баҳорлар топдим,
Баҳор ичра наҳорлар топдим.
Наҳорларда очилди гуллар,
Олам-олам гул бўлди чўллар.
Шундан кўрдим саодатимни,
Маъқул қилдим бу одатимни.
Сўзлаб берсам ўз севгимга хос,

Сени жондан севганлигим рос.
Гар ишонсанг айтган сўзимга,
Сен бўлганда менинг кўзимга
Ҳеч бир нарса кўринмас, холос.

XIV

Омон тинди, Зайнаб бошини
Кўтарди-ю, артди ёшини.
Қалбидаги ҳар қанча гумон,
Тарқалганди мисоли туман.
Қарашида ишонч бор эди,
Қисматига толе ёр эди.
Бир қаноат қилганди пайдо,
Омонига бўлганди шайдо.
Икки кўзнинг қорачиғида,
Бутун олам топмишди макон.
Икки қалбнинг қизғин чўғида
Бутун олам эди чароғон...

XV

Дарё тинмай соларди шовқин,
Қиз кўзидай қора эди тун.
Қиз қалбидай пок эди ҳаво,
Қиз қалбидай севгига даво.
Борлиқдаги шу нафис ҳолда
Япроқлар ҳам енгил шамолда
Шитирлашиб ўйин соларди,
Бир-биридан бўса оларди.
Бутун борлиқ жон қулоғини
Қўйиб тинглар Омоннинг сасин.
Икки дўстнинг бахтли чоғини,
Икки ёрнинг оташ бўсасин...

XVI

Тун устига кун нури ётди,
Бир ажойиб гўзал тонг отди.
Ҳури, Зайнаб туриб икковлон,
Собир томон бўлдилар равон.
Бу кун Зайнаб юришларида,
Юриш билан туришларида,
Бир ажойиб мардлик бор эди.
Бир жасурлик унга ёр эди.
Чой устида ўтирар экан,
Хомуш туриб ўй сураар экан,
Собир кўзи тушди эшикка,
Қизлар томон қўзғалди тикка.
Ота-она қотиб қолдилар.
Таажжубга ботиб қолдилар.
Зайнаб секин сўзга киришди,
Ҳикоянинг бошидан тушди:

XVII

«Собир, ёлғиз сенга суяндим,
Эшит мени, бир ўтда ёндим.
Бошим узра синди оғир тош,
Сени дея қавму қариндош
Ихтиёрим олган эканлар
Ва кишанга солган эканлар.
Мен Омонга кўнгил берувдим,
То ўлгунча ўшани девдим.
Севганимни билиб Омонни,
Оқиздилар бағримдан қонни.
Маломатга тамом кўмилдим,
Ҳақоратдан гўёки ўлдим.
Ётсанг дея додимга зора,
Излаб келдим ўзингга чора.

Қилғил, оға, дардимга дармон.
Қўйғил, оға, битта бечора
Тилагига етсин беармон.
Бу дунёдан ўтсин беармон,
Мен ҳеч сенинг тенгинг эмасман,
Омоним бор, сени демасман.
У кам эмас ҳеч бир одамдан,
Мен у билан узоқман ғамдан.
Қилмоқ керак ваъдага вафо,
Вафосизлар тортгуси жафо.
Баҳор пайти отлар чопилур,
Сен деганда бир ёр топилур.
Сен деганда ҳар қиз, ҳар жувон,
Кўнгил берур, фидо қилур жон.
Қутқар мени, келдим ўзингга,
Муҳтождирман сенинг сўзингга».

XVIII

Собир тамом ҳайратда қолди,
Бир изтироб, бир дардда қолди.
Ўртанди-ю ачинди жони,
Жони эмас бутун жаҳони.
Ачинди-ю, тўлғанди бир бор,
Қизга боқди такрор ва такрор.
Онасига томон юзланди.
Юзланди-ю ранги бўзланди,
Юрагида бошланди бир ғаш,
Ғаш ичида қизгин бир оташ.
Аччиқ-аччиқ бир сўз бошлади,
Ҳикматларни тизиб ташлади.

XIX

«Қариндошлар йиғсинлар эсин,
Шу чоққача инсон сезгисин

Ўйин, мазақ бўлгани басдир.
Энди дунё бозор эмасдир.
Энди одам қулдек сотилмас,
Энди одам ўтга отилмас.
Энди унга қафас бўлмас жон,
Энди дунё бўлмагай зиндон.
Энди одам истар бўлса ёр,
Ўз севганин қилсин ихтиёр.

XX

Менинг ҳам бир суйган гулим бор,
Менинг ҳам бир ўз булбулим бор.
Керакдирким қавму қариндош,
Рози бўлиб бирга қўшса бош.
Энди шундай одат керакдир
Ва саодат шундай керакдир.
Хоҳишларинг бўлмасин увол,
Ота-она истагин адо
Қилиб, сенинг эркингни поймол
Этсам агар, бўлайин гадо.
Бор, азизим, ёш кўнглинг тўлсин,
Бор, суйганинг ўзингга бўлсин».

XXI

Зайнаб унга хомуш эгилди,
Қадди унинг саломга келди.
Бўлиб ундан жаҳон-жаҳон шод,
Қури билан ҳурмат қилиб ёд,
Дарҳол туриб йўлга қайтдилар
Ва Омонга келиб айтдилар.
Бирдан бўлди олам гулистон,
Зайнаб, Омон қалбида бўстон.

XXII

Шу куниёқ бутун қишлоққа,
Қишлоқдаги эл бирла халққа
Бу можаро бўлди овоза.
Ҳар бир қўра, ҳар бир дарвоза,
Бўлиб бундан тамом хабардор,
Сўйлардилар такрор ва такрор.
Сўйлардилар Зайнаб ҳолидан,
Сўйлардилар Собир фолидан,
Куйганини Анорнинг ҳалол,
Боққанини Омонга иқбол.
Сўйлардилар эртанги тўйдан.
Тўй кечаси айтилури куйдан,
Қилардилар тинмай ҳикоя,
Сўйлардилар кўп, бениҳоя.

XXIII

Ҳайрат билан қавму қариндош,
Йиғилдилар қўшмоқ учун бош.
Бири хурсанд, бири аламда,
Не қиларин билмас бу дамда.
Бири тўкар эди кўздан ёш,
Қизларининг бу хил майлига,
Замонанинг бундай зайлига,
Барча бирдай ҳайрон эдилар,
Ҳайрону саргардон эдилар.
Бу ҳолларга барча қолиб танг,
Ҳайрон эди барча эсу онг.
Таажжубда тишлаб тишларин,
Билмасдилар қилар ишларин.
Ҳаммасида бир дард бор эди.
Эркиларда ҳасад бор эди.
Ёшликларин ҳасратда ҳазон

Қилган учун бўлиб пушаймон,
Хур қизларни оқлар эдилар,
Бир эҳтиром сақлар эдилар,
Адил туриб ёқлар эдилар.
Ўтганларни барча қилиб ёд,
Замонадан бўлардилар шод.

XXIV

Колхоздаги катта равоатда,
Бир аломат шовқин бор эди.
Келардилар пиёда, отда,
Шундай катта сарой тор эди.
Бундан хабар топган барча эл
Ёғиларди гўёки бир сел.
Қутлаб Зайнаб, Омон тўйини,
Ҳамма хурсанд келар эдилар.
Бир аломат тўй бўларини
Ҳамма яхши билар эдилар.

XXV

Кириб келди жимгина Анор,
Қовоғидан ёғар эди қор.
Улар Собир онаси билан
Тўйхонада бўлишиб бир тан,
Бир бурчакдан ўрин олдилар,
Бир ноилож назар солдилар.
Бу икковнинг кўз қарашида
Минг-минг яшаб Ҳури юрарди.
Жавлон уриб тўйнинг бошида,
Юлдуз каби яшнаб турарди.

XXVI

Тўрга катта гилам солдилар,
Уйинчилар келиб қолдилар.

Чолғувчилар бошладилар соз,
Қўшиқчилар солдилар овоз.
Ҳалимахон, Назирахонлар,
Надимахон, Каримахонлар
Қушдай енгил учар эдилар.
Оқ булутдай кўчар эдилар.
Оқшомгача бўлди томоша,
Бутун юртга тўлди томоша.
Келин-куёв — Зайнаб ва Омон,
Боқардилар маъсум ҳар томон.
Хурсанд эди беҳад икки ёр,
Хурсанд эди икки бахтиёр.

XXVI

Зайнаб билан Омон икковнинг —
Янги келин, янги куёвнинг
Бахти шундай бўлди барқарор.
Саҳаргача қизу жувонлар,
Дугоналар ва меҳрибонлар
Узатдилар айтиб ёр-ёр.
Икки ўртоқ, икки ширин жон,
Янги уйга бўлдилар меҳмон.
Гўзал эди дунё чунон ҳам,
Гўзал эди бу ажойиб дам.
Икки дўстга айтиб шараф-шон
Оқар эди тошқин Зарафшон.
Олам сари сочиб янги онг,
Секин-секин ёришарди тонг.

